

FREDERIKSSUND KUNSTFORENING

Grønlandsk Kunst

UDSTILLING I J. F. WILLUMSENS MUSEUM
FREDERIKSSUND

23. OKTOBER — 2. DECEMBER

1962

Udstillingens komité:

Borgmester Carl Bruun (formand).
Billedhugger, greve Eigil Knuth.
Købmand Knud Møller.
Stadsskoleinspektør H. Priess Sørensen.
Museumsdirektør Sigurd Schultz.

Udstillingskomitéen retter en tak til Nationalmuseet for udlån af Aron fra Kangeq's akvareller, samt til en række enkeltpersoner, der velvilligt har stillet skulpturer og kunstgenstande fra deres privatsamlinger til disposition. — Denne tak gælder:

Tandlæge Anker Baarregaard.
Kunstmaleren Gitz-Johansen.
Kredslæge Kai Ludvigsen.
Magister Jørgen Meldgaard.
Frk. Vibeke Nystrom.
Direktør Knud Oldendow.
Læge Rigmor Rørdam-Holm.
Oversygeplejerske Signe Vest.
Forfatteren Ole Vinding.

Udstillingen er arrangeret og kataloget skrevet af grønlandsforskeren, greve *Eigil Knuth*.

Frederikssund Kunstforening takker ejerne af de udstillede kunstværker for deres imødekommenhed og greve Eigil Knuth, som har samlet og arrangeret udstillingen og skrevet kataloget. Frederikssund Kunstforening takker Frederikssund Sparekasse og Banken for Frederikssund og Omegn for økonomisk støtte.

I. Vestgrønland. Malerkunst og grafik.

Aron fra Kangeq (f. 9-4-1822, d. 12-3-1869).

Aron var oprindelig sælfanger ved udstedet *Kangeq* på et skær yderst i Godthåbsfjorden. Som så mange af sine samtidige blev han angrebet af tuberkulose, og denne sygdom tvang ham til at opgive kajakfangsten. Da videnskabsmanden og humanisten *Hinrik Rink* i 1858 blev inspektør for Sydgrønland, indrettede han et lille trykkeri i sin godthåbske embedsbolig og satte grønlandere til at betjene det. Han udsendte d. 22. april 1858 en trykt løbeseddel over hele landet, hvori han »indbød« grønlandere til at nedskrive og illustrere deres gamle sagn-overleveringer til brug for trykkeriet. Dette vakte den sengeliggende Aron til dåd, og skønt aldeles ukendt med tegne- og malerkunst frembragte han i sine sidste 10 leveår mange hundrede tegninger, træsnit og akvareller. De fleste af maleriene findes på Nationalmuseet, hvorfra et repræsentativt udvalg er stillet til denne udstillings disposition.

Akvareller:

- 1-3 Sagnet om *Avarínguaq*, skrevet af *Kristian* fra Kangeq 1858.
- 4-7 Sagnet om *Qigdlinarârssuk*, skrevet af samme 1859.
- 8-11 Sagnet om *Kumagdlåse* og *Asalôq*, skrevet af *Aron* selv d. 19-12-1859.
- 12-14 Sagnet om *Merqisâlik's* rensjagt og om *Isigákákâq*, skrevet af *Aron* d. 18-2-1863.
- 15-16 Sagnet om *Aariagssuaq*, skrevet af *Aron* d. 25-1-1867.
- 17-18 Sagnet om kraftkarlen *Orunilik*, skrevet af *Aron* d. 25-1-1867.
- 19-21 Sagnet om *Singajuk* og hans efterkommere, fortalt af *Hendrik* d. 25-1-1867.
- 22-23 Sagnet om morderen fra *Kitsíssôrssuaq*, fortalt af *Hendrik* d. 15-2-1867.
- 24 Sagnet om *Qigssaviârssuk* (kæmpefalken), skrevet af *Aron* d. 8-3-1867.
- 25 Sagnet om *Ømmerten* (d. rødstrubede lom), skrevet af *Aron* d. 18-2-1867.
- 26 Sagnet om *Isigârserâq*, skrevet af *Aron* d. 18-2-1867.

- 27-28 Sagnet om Qaqortuliaq og de mange brødre, fortalt af *Hendrik* ca. 1-3-1867.
- 29-32 Sagnet om »Grønlændernes første sammentræf med de gamle Nordboer i fordums tid«, skrevet af *Aron* fra Kangeq d. 20-2-1859.
- Træsnit:*
- 33-36 Samme sagn som illustreret af akvarellerne 29-32, hvoraf halvdelen er forarbejder til træsnittene.
- 37 Samlehæftet »Kaladlit Assilialiat« trykt i Godthaab 1860, hvori Arons træsnit forekommer. Et eksemplar af dette billedværk solgtes i 1959, den 9. nov., hos Messrs. Sotheby & Co. i London for 180 pund, svarende til 3600 kr.

II. Vestgrønland.

Skulptur.

Esra (»Esalât«) fra *Kangâmiut* (f. 16-7-1889, d. 5-10-1954).

Esra nedstammer fra kateketen *Berthel Larsen* (»Naparotaq«), som bekæmpede den »falske« grønlandske profet Habakuk i Evighedsfjorden. Hans udskæringer i ben og hvalrostand indtager en fornem plads indenfor den vestgrønlandske blandingskulturs kunst. Hans produktivitet var som Aron's meget stor, og hans figurer er skårne ud fra en sikker formsans, hvor knoglematerialet eller hvalrostanden bestemte både volumen, bevægelse og motiv. De præges desuden af hans ufordærvede eskimoiske åndsslægtskab ved deres lune og barokke fantasi. Esra fik i 1953 et belønningsdiplom af Kong Christian X's og Dronning Alexandrines Fond.

- 38 Figur m. opslået anorakhætte, hvalrostand, 1933. (Samling: Gitz-Johansen).
- 39 Figur m. højre hånd på hovedet, hvalrostand, 1933. (Samling: Gitz-Johansen).
- 40 Fanger med torsk, hvalrostand. (Samling: Vibeke Nystrøm).
- 41 Mand m. hænderne i bukselinningen, hvalrostand. (Samling: Vibeke Nystrøm).
- 42 Siddende monstrum (»tupilaq«) med tilspidset hovede. (Samling: Vibeke Nystrøm).

- 43 Siddende tupilaq m. hugtænder og rensdyrgevir. (Samling: Vibeke Nystrøm).
- 44 Kone m. rygkurv båret i panderem, hvalrostand. (Samling: Vibeke Nystrøm).
- 45 Hvalroskæbe m. 4 tænder udskårne som ansigter. (Samling: A. Baarregaard).
- 46 Foroverbøjet, siddende mand i bjørneham, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 47 Stående fantasifigur m. nedhængende bryster, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 48 Stående mand i dyreham, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 49 Skrævende fanger med hævet højre arm og lændsler, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 50 Kone m. pibe og hårtop, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 51 Stående mand m. dyrehovede hævet i højre arm, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 52 Kone med armene ind til kroppen, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 53 Dværg med horn og hul ryg, hvalrostand. (Samling: Knud Oldendow).
- 54 Siddende dværg med spidshue og små poter. Kaskelottand. (Samling: Knud Oldendow).
- 55 Siddende dværg med pibe og rensdyrgevir. (Samling: Knud Oldendow).
- 56 Lidt større, siddende figur m. spidshue og lange arme. (Samling: K. Oldendow).
- 57 Siddende fanger. Hvalrostand. (Samling: Ole Vinding).
- 58 Mand m. bjørn på ryggen, hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).
- 59 Mand med hænderne i bukselinningen. Hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).
- 60 Kone med hænderne i bukselinningen. Hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).
- 61 Siddende tupilaq med poter og rensdyrgevir. Kaskelottand. (Samling: Kai Ludvigsen).
- 62 Dobbeltfigur af mand og kone. Hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).

N. E. Eigelsen fra Kvaneøen ved Frederikshaab (nulevende).

- 63 Stående fanger, fedtsten, signeret: 25-4-1947. (Samling: Vibeke Nystrom).
64 Stående fanger, fedtsten. (Samling: Knud Oldendow).
65 Gående fanger m. venstre hånd til hovedet. Fedtsten, ca. 1944. (Samling: Gitz-Johansen).

Knud Petrussen fra Kangâmiut (nulevende):

- 66 Fantasifigur, fedtsten. (Samling: Gitz-Johansen).
67 » » » » » .
68 » » » » » .
69 » » » » » .

Johan Kreutzmann (»Ojuanat«), Kangâmiut; død ca. 1930.

- 70 Kajakmand, polykromt træ. (Samling: Knud Oldendow).
71 Stående pige med blå anorak, polykromt træ. (Samling: Knud Oldendow).
72 Siddende pige med flænsekniv, grøn anorak. Polykromt træ. (Samling: Knud Oldendow).

Ole Kreutzmann, Kangâmiut (nulevende); født omkr. 1900.

- 73 Mand med storbladet lændser, hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).
74 Mand med harpun, hvalrostand. (Samling: Kai Ludvigsen).
75 Kone med hænderne i bukselinningen. (Samling: Kai Ludvigsen).

Isak Lund, Sletten ved Julianehaab (nulevende); pastor emeritus, født ca. 1890.

- 76 Hovede af sagnhelten Kågssagssuk, træ. På soklen står skrevet: »Kussanarnej kulaqerpara«, d. v. s.: »Jeg er sikker på, at jeg er prægtig at skue.« – Kågssassuk var et forældreløst barn, som folkene på hans boplads drillede ved at løfte ham op fra jorden med fingrene stukket i hans næsebor. Derfor fremtræder de på figuren meget store. (Samling: Anker Baarregaard).
77 Lille hovede, træ. (Samling: Anker Baarregaard).

Hans Lynge, Godtbåb, nu bosiddende i Danmark:

- 78 Portræt af sagnfortælleren »Gabassuaq« (d. store Gaba) fra Jacobshavn. (Samling: Knud Oldendow).

III. Østgrønland.

Angmagssalikskulpturer fra før krigen.

Georg fra Kulusuk:

- 79 Tupilaq af træ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 80 Tupilaq af træ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 81 Krybende, flad tupilaq, ben, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 82 Krybende, flad tupilaq, ben, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 83 Krybende, flad tupilaq, ben, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 84 Krybende, trind tupilaq, ben, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 85 Dansemaske med påsat hår, brunt træ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 86 Dansemaske med påsat hår, sortsværtet flydetræ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).

Nuka fra Kulusuk (broder til Georg):

- 87 Dansemaske, brunt træ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 88 Træeske med bjørn af hvalrostand, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Pavia fra Kulusuk (fader til Georg og Nuka):

- 89 Dansemærke af brunt træ, 1935. (Samling: Gitz-Johansen).
- 90 Dansemaske af lyst træ, 1936 – muligvis af Pavia. (Samling: Eigil Nielsen).

Vilhelm fra Kulusuk:

- 91 Trommedanser med skinddragt, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
- 92 Trommedanser med skinddragt, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
- 93 Trommedanser, nøgen, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
- 94 Trommedanserinde, træ, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
- 95 Trommedanserinde, ben, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Abia fra Kulusuk:

- 96 Kone med barn i amaut («amagajik»), ben, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Johan fra Kulusuk:

- 97 Tupilaq af sværtet træ, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Japile fra Kulusuk:

- 98 Æske med trommedanserscene, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Efa fra Ikateq i Sermilikfjorden:

- 99 Eskimoer trækker krog, 1936. (Samling: Jørgen Meldgaard).
100 Eskimo giver liv til sin tupilaq, 1936. (Samling: Signe Vest).

Isak fra Kungmiut:

- 101 Kastetræ med tupilakker, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
102 Æske med trommesangerscene, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
103 Krybende tupilaq, ben, 1936. (Samling: Eigil Knuth).

Joshua fra Scoresbysund:

- 104 Dansemaske af sværtet træ, flad, 1937. (Samling: Eigil Nielsen).

Af ukendt oprindelse:

- 105 »Amagajik« af ben, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
106 Bjørnefigur, umalet træ, 1936. (Samling: Eigil Knuth).
107 Tupilaq, ben. (Samling: Knud Oldendow).
108 Tupilaq, ben. (Samling: Knud Oldendow).
109 Tupilaq, ben. (Samling: Knud Oldendow).
110 Tupilaq, ben. (Samling: Knud Oldendow).
111 Dansemaske, sværtet træ, 1937, fra Scoresbysund. (Samling: Eigil Nielsen).
112 Dansemaske, sværtet træ, 1937, fra Scoresbysund. (Samling: Eigil Nielsen).

IV. Østgrønland.

Angmagssaliskulpturer skåret efter krigen.

(Alle tilhørende dr. Rigmor Rørdam-Holm).

- 113 Bjørn af træ.
114 Amagajik, fedtsten.
115 Stående mandsfigur, fedtsten.
116 Lille fedtsten med udskårne ansigter på alle sider (meget gammel kunsttradition).

- 117-19 Scene med troldkvinde, som forhekser en fanger.
 120 Kvindeligt uhyre med store hugtænder og nedhængende tunge, hvalrostand.
 121 Gående kvinde-uhyre med store hjørnetænder, hvalrostand.
 122 Skelet-uhyre med bjørnehovede på maven, ben.
 123 Skelet-uhyre, ben.
 124 Skelet-uhyre med hovedet drejet til siden, ben.
 125 Tupilaq med fugleagtigt hovede, ben.
 126 Lille tupilaq med venstredrejet hovede og stort gab, ben.
 127 Tupilaq med højrevendt hovede og dyreansigt på brystet, ben.
 128 Tupilaq med udstående ryghvirvler, hvalrostand.
 129 Skrævende, mandlig tupilaq, ben.
 130 Liggende tupilaq med stort ansigt og små, bagudsprællende ben.
 131 Aflang tupilaq af spaltet knogle.
 132-34 3 sorte dansemasker, træ.

Litteraturfortegnelse.

- Christensen, Helge:* »Aron fra Kangeq, en grønlandsk billedskærer«, Sydgrønlands Bogtrykkeri, 1953.
- Elgström, Ossian:* »Moderna Eskimoer«, Alb. Bonnier, Stockholm 1916. (Kapitel om Aron fra Kangeq og hans kunst).
- Heilmann, Karl:* »Dødsfald« – Nekrolog over Esra Berthelsen i bladet »Meteôre«, 22. okt. 1954, Sukkertoppen.
- Holtved, Erik:* »Eskimokunst – Eskimo Art«, Carit Andersens forlag, 1947.
- Knuth, Eigil:* »Tanker ved Tingene«, Gyldendal, 1945. (Kap.: »Nordpolens Venus«).
- »Aron fra Kangeq«. Weilbachs Kunstnerleksikon, Bd. I, Aschehougs Forlag, 1947.
- »Grønlandske Billeder«. Artikel i Det Grønlandske Selskabs Aarsskrift, 1948.
- »Jens Kreutzmann«. Weilbachs Kunstnerleksikon, Bd. II, 1949.

- »Eskimoernes Nutidskunst«. Artikel i blad for Håndarbejdet Fremme, 23. årg., 1957.
- »Aron fra Kangeq«. Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, 1960.
- »Aron fra Kangeq«. Artikel i Atuagagdliutit/Grønlandsposten, Jubilæumsnummeret, jan. 1961.
- »Eskimokunst«. Artikel i Louisiana Revy, febr. 1961.
- Meldgaard, Jørgen*: »Eskimoskulptur«. Schultz's forlag. 1959.
- »Eskimoen og hans Kunst«. Artikel i Atuagagdliutit/Grønlandsposten, Jubilæumsnummeret, jan. 1961.
- Oldendow, Knud*: »Bogtrykkerkunsten i Grønland og Mændene bag den«, 1957.
- Rasmussen, Knud*: »Myter og Sagn fra Grønland«, I, II og III, Gyldendal 1921, -24 og -25.
- Rink, Hinrik*: »Eskimoiske Eventyr og Sagn«, Reitzel 1866. Supplement: 1871.
- Rosendahl, Philip*: »Jacob Danielsens Tegninger og Akvareller«. Artikel i Det Grønlandske Selskabs Aarsskrift, 1941.
- »Jacob Danielsen, en grønlandsk Maler«, Gyldendal 1942.
- Thalbitzer, William*: »Inuit Sange og Danse fra Grønland«, Ejnar Munksgaard, 1939.
- Uttenreiter, Poul*: »Jacob Danielsen«, Weilbachs Kunstnerleksikon, I, 1947.
- Vinding, Ole*: »Esra fra Kangâmiut«, Weilbachs Kunstnerleksikon, bd. I, 1947.

Billedet på omslaget forestiller katalog nr. 81, Tupilaq, skåret af Georg fra Kulusuk.